

Tilasuhteet liikkeessä

FARMAN, JASON (2012). *Mobile interface theory: Embodied space and locative media*. 168 s. Routledge, New York.

Median, mediateknologian ja kommunikaation tilalliset ulottuvuudet ovat viime vuosikymmeninä alkaneet enenevästi kiinnostaa maantieteilijöitä. Mediakentän tutkimuksellinen haltuunotto on kuitenkin monessa mielessä haasteellista. Media ja sen käytännöt ovat loputtoman moniulotteinen ja alati muuttuva ilmiö. Median rooli yhteiskunnallisena ja poliittisena tekijänä sekä ihmisten arkielämän ohjaajana on samanaikaisesti ilmeinen ja hahmoton. Mediaan kytkeytyvä valta ja median vaikutus tunnustetaan, mutta sitä ei kaikilta osin tunnisteta. Havainnot median voimallisesta kytkeytymisestä tilan tuotannon prosesseihin ovat kuitenkin inspiroineet maantieteilijöitä tarttumaan mediahärkää sarvista. Median moninaiset tilakytökset ovat innoittaneet myös muiden alojen tutkijoita, kun mediatutkimuksen parissa sekä kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksessa on ymmärretty sosiaalisen todellisuuden tilallinen luonne ja sen kytkeytyminen kommunikaatioon ja mediaan.

Erityisen haasteen median tilallisen luonteen tarkastelulle on tuottanut kommunikaatioteknologian ripeä kehitys. Median ja sen eri muotojen läpitunkevuuden merkityksellisyys on kasvanut kiihtyvästi tietoteknisten sovellusten sekä liikkuvien ja langattomien käyttöliittymien kehittymisen myötä. Kun maailmanlaajuinen tietoverkko mahdollisti 1990-luvulta alkaen pääsyn etäisiin kohteisiin koti- tai työtietokoneen avulla, liikkuviksi muuttuneet ja sijaintivapaat käyttöliittymät ovat muuttaneet maailmaa ja ihmisten arkipäivää entisestään. Sijainnista riippumaton pääsy verkkoon ja ihmistoiminnan jatkuva paikantuminen verkkoympäristöön jäsentää sosiaalisen todellisuuden tilallisuutta uudella tavalla. Ihmisen ymmärrys itsestään ja ympärivästä maailmasta rakentuu nykyisin yhä useammin liittymäisten virtuaalisten tilojen ja materiaalistien tilojen interaktiossa. Tähän tilallisuuden, kehollisuuden ja liikkuvien sekä liikkuttavien mediateknologioiden välisyyteen tarttuu digitaalista teknologiaa ja digitaalista mediaa tutkiva Marylandin yliopiston professori Jason Farman teoksessaan.

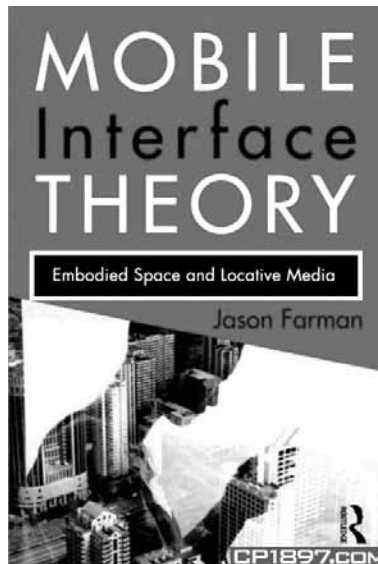
Farman rakentaa kiinnostavan esityksen teknologisen kehityksen vaikutuksesta ihmisten tilasuhteisiin. Teos on

miellettävällä tavalla etenevä, johdonmukainen ja koherentti kokonaisuus. Se rakentuu johdanto- ja synteesisuoksien lisäksi kuudesta luvusta, joissa intensiivinen teoreettinen keskustelu sekä empiiriset esimerkit käyvät vuoropuhelua. Kirjan alussa Farman esittelee teoreettisia lähtökohtiaan, joita hän syventää ja täydentää kirjan edetessä muun muassa ajatuksillaan sosiaalisen median paikkakytöksistä, roolipeleistä, geokätkennästä ja tanssiperformansseista. Teos sisältääkin lukuisan joukon esimerkkejä ja kirjoittajan omakohtaisia havaintoja. Nämä ovat samanaikaisesti teoksen vahvuuksia ja heikkouksia. Esimerkit eivät muodosta jatkumoa tai eheää kokonaisuutta ja ovat tässä mielessä irrallisia ja sattumanvaraisia näyitteitä. Toisaalta ne sekä johdattelevat että avaavat lukijalle teoksen ulottuvuuksia.

Teoreettisesti Farman paikantaa lähtökohtansa fenomenologian ja poststrukturalismin keskusteluihin. Tältä pohjalta hän rakentaa teoreettista käsitteistöä kehollisuudesta yhtäältä materiaalsiin ja digitaalsiin maisemiin aistien kytkeytyvänä ja toisaalta sosio-kulttuurisena ilmiönä. Teoreettisessa pohdinnassaan Farman kartoittaa erityisesti tilallisuuden ja kehollisuuden yhteen kietoutumista. Samalla hän käy mielenkiintoisella tavalla keskustelua materiaalisesta ja virtuaalisesta tilasta sekä mekanismeista, joilla ihmiset kytkeytyvät liikkuvaan mediateknologiaan. Hän tarkastelee myös ilmiön ajallisia ulottuvuuksia. Teoksen teoreettinen keskustelu on sekä kiintoisaa että juuriltaan tuttua myös maantieteilijöille, vaikka viitekehys ei maantieteestä juuri ammenna-

kaan. Farman taustoittaa teoreettisia lähtökohtiaan omakohtaisten koke-

mustensa kautta. Kasvaminen Los Angelesissa esikaupunkialueella rakensi Farmanin tilakontakteja erityisesti liikenneväylien välityksellä: hänen ymmärryksensä tilallista suhteista rakentui valtateiden, autojen ja fyysisten siirtymien kautta. Kulttuurinen muutos tilasuhteessa tapahtui hänen aloittaessaan opintojaan, kun yhteydet muualle maailmaan alkoivat jäsentyä yhä enenevästi tietotekniikan avulla. Yhteydenpito ei edellyttänyt enää fyysistä siirtymää, vaan kontaktit tapahtuivat nopeasti verkon välityksellä. Samalla globaalistakin yhteydenpidosta rakentui arkipäiväistä ja yksinkertaista. Seuraavan muutoksen tilasuhteen jäsentymisessä Farman havaitsi ottaessaan käyttöönsä ensimmäisen älypuhelimensa, joka mahdollisti verkkomaailman liikkuvan käytön ja

esimerkiksi ystäväpiirin tilallisen paikantamisen. Alkuun yhden staattisen sijainnin kautta rakentunut tilallisuus lähti liikkeelle, kun tekniset sovellukset irtautuivat työpöydiltä ja kulkeutuivat sekä raivasivat tiensä kaikialle.

Farmanin esittämä omakohtainen narraatio tilallisuuden muutoksen ja teknologisen kehityksen limittymisestä ilmentää koko kirjan ydinajatusta. Digitaalisen teknologian kyllästäjän kulttuurisen kehityksen uusimman vaiheen ytimessä eivät niinkään ole enää tekniset laitteet vaan niihin kytkeytyvä toiminta ja niiden liikkuvuus. Staattiset pöytä tietokoneet eivät ole enää kommunikaatioteknologian ydintä. Älypuhelimet, kannettavat tietokoneet, taulutietokoneet, GPS-laitteet tai monimuotoinen peliteknologia eivät asetu aloilleen kotien ja työpaikkojen pöytäpinnoille, vaan liikkuvat käyttäjiensä mukana. Jo kännyköiden tulo lankapuhelimen tilalle muokkasi aikanaan kommunikaation peruslogiikkaa. Kun lankapuhelimella tavoiteltiin sijaintia ja paikkaa, uuden teknologian myötä tavoittelun kohteeksi asetui yksilö, jonka fyysinen sijainti ei välttämättä ole tiedossa. Käyttöliittymien kulkeutuminen ihmisten mukana muokkaa paikka- ja tilasuhteita. Internetliittymä oli portti maailmaan vailla fyysisiä etäisyyksiä, ja se toi asiat, ilmiöt ja paikat näyttöpäätteelle. Liikkuvan mediateknologian aikana portti maailmaan on edelleen auki, mutta liikkeessaan se saa uudenlaisen merkityksen, kun käyttöliittymä ja käyttäjänsä paikantuvat ja kytkeytyvät maailmanlaajuiseen verkkoon alati muuttuvista sijainneista.

Teos tarttuu rohkealla tavalla aiheeseen, joka muuttuu nopeasti. Kuten kirjoittajakin toteaa, yksi aihepiiriin käsittelyn haasteista on teknologisen kehityksen kiihkeys; riski teeman ja sisällön nopeaan vanhenemiseen oli ilmeinen. Farman muistuttaakin kirjansa sivuilla, että moni kirjan esimerkeistä saattaa olla kirjaa luettaessa jo vanhentunut. Myös anekdootti kirjan kirjoittajan kolle-

gan varoituksesta, jonka mukaan kännykän kuvaa on syytä välttää kirjan kannessa, on osuva. Tietoteknisen kehityksen jatkuva muutos tekee ilmiön yhteiskunnallisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien tutkimisesta vaikeasti hallittavan. Tämän kirjan puitteissa asian korostamisella on kuitenkin kaksi ulottuvuutta. Yhtäältä mediateknologian ajallinen ohikiitävyys on eittämättä haaste tutkimukselle. Toisaalta temaattinen vanheneminen ei ole tälle kirjalle ongelma, vaan ajallinen ulottuvuus sekä ilmiöiden kehittymisen ja vanhenemisen tarkastelu ovat sisäänrakennusti keskeinen osa kirjan sisältöä.

Farmanin havainnot uusimman mediateknologian tuottamasta tilallisesta muutoksesta ja painopisteen siirtymisestä teknologiasta toimintaan ovat keskeisiä teoreettisia laskoksia mediateknologian tilaulottuvuuksien tutkimuksen jatkumossa. Teknologinen kehitys etenee, mutta havainnot vallitsevan teknologisen kehitysvaiheen vaikutuksista rakentavat pohjaa tulevien kehitysvaiheiden arvioinneille. Tekninen kehitys on nopeampaa ja mediateknologian kehityksen yhteiskunnalliset ja inhimilliset seuraamukset ovat merkittäviä. Voidaan kuitenkin kysyä, muuttuuko kommunikaation ydin teknologisen kehittymisen myötä sittenkään niin radikaalisti kuin kulloisellakin ajanhetkellä on tapana tulkita. Ehkä muutos on sittenkin maltillisempaa. Tällöin ajassa vallitsevien mediailmiöitten analyysit eivät tee selkoa vain ajan ilmiöistä vaan myös laajemmin kommunikaatio- ja mediakentän olemuksesta. Tämän kirjan yhteydessä huoli kirjan nopeasta sisällöllisestä vanhenemisestä onkin turha. Teoreettisesti perusteellisella ja oivaltavalla teoksella on annettavaansa myös aikalaisdiagnooseja laajemmissa puitteissa.

JARMO MALMSTEN
*Maantieteen ja geologian laitos,
 Turun yliopisto*